

Bijlage 3. Behandeling van de adviezen bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming van de kasteelsite Ter Elst in Duffel

Provincie: Antwerpen

Gemeente: Duffel, 1ste afdeling, sectie E

Objectnummer: 4.01/12009/118.1

-

Dossiernummer: 4.001/12009/103.1

Omschrijving:

Kasteelsite Ter Elst, Ter Elstlei 16

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel,

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE

1. Adviezen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige bescherming

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen Omgeving, MOW en LV

1.1.1. Beleidsdomein Omgeving

Het advies werd gevraagd op 30 juni 2020.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.2. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 30 juni 2020.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.3. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 30 juni 2020.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.2. Advies uitgebracht door de betrokken gemeente Duffel

Het advies werd gevraagd op 30 juni 2020.

Gemeente Duffel

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht op 27 juli 2020 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 30 juni 2020.

De VCOE bracht op 9 juli 2020 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

1. De commissie vraagt om in het inhoudelijk dossier te motiveren waarom de op heden beschermde Norbertijnenlei niet langer wordt opgenomen in de nieuwe bescherming.

Antwoord

Hoewel zij deel uitmaakte van de eerste dubbele bescherming in 1973 gaat de Norbertijnenlei niet terug op een historisch stratenpatroon (zie de kaarten in bijlage 5.3. van het inhoudelijk dossier). De Norbertijnenlei vormt ook geen versterking van de erfgoedwaarden van de kasteelsite. Daarom is de Norbertijnenlei niet opgenomen in de nieuwe bescherming. Deze toelichting is toegevoegd aan de motivatie van de afbakening van de nieuwe bescherming.

2. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de geactualiseerde toekenning van de historische, architecturale en archeologische erfgoedwaarden ter verantwoording van de bescherming als monument. De commissie gaat ermee akkoord niet langer een esthetische waarde toe te kennen. De vervallen kasteelruïne en de (gewijzigde) omgevingscontext dragen immers niet uitgesproken bij tot een ervaring van '*zintuiglijke schoonheid*'. Bovendien zit de beeldwaarde van de monumentale kasteelruïne volgens de commissie voldoende vervat in de architecturale waarde. De commissie vraagt evenwel om het schrappen van de esthetische waarde expliciet te onderbouwen in het inhoudelijk dossier.

Antwoord

De motivatie voor de schrapping van de esthetische waarde (uit de landschapsbescherming van 1973) en de artistieke waarde (uit de monumentenbescherming van 1973) is toegevoegd aan de evaluatie van de erfgoedwaarden van de nieuwe monumentenbescherming.

De esthetische waarde zit vervat in de omschrijving van de architecturale waarde, waar wordt gewezen op de monumentale allure van de kasteelruïne en haar bepalende beeldwaarde voor de directe omgeving. Ook de artistieke waarde zit vervat in de omschrijving van de architecturale waarde, waar wordt gewezen op de architectuurhistorisch waardevolle kenmerken van de kasteelruïne.

3. Wat betreft de historische waarde stelt de motivering dat de site representatief is voor de evolutie die dergelijke kastelen doormaakte. Zo wordt verwezen naar de oorsprong van kasteel Ter Elst als adellijke woonst en de band met de abdij van Tongerlo. De commissie vraagt deze motivering verder aan te vullen met gegevens over de latere (bouw)geschiedenis van het kasteel, met name de gedeeltelijke afbraak en verbouwing na de verkoop van 1799 en de schade aangebracht in 1914 door oprukkende Duitse troepen. Net de te behouden ruïne getuigt van deze latere historische ontwikkelingen.

Antwoord

De verdere evolutie van het kasteel na 1799 (classicistische aanpassingen, historiserende restauratie, oorlogsschade) is toegevoegd aan de omschrijving van de historische waarde.

4. Het artikel 2 van het beschermingsbesluit geeft een uitvoerige opsomming van de aanwezige erfgoedelementen en -kenmerken. Bij de beschrijving van de toegangsbrug en de kleinere ronde traptoren tussen zuid- en westvleugel moet evenwel geduïd worden dat het latere reconstructies betreft. Voor de terreinen buiten de walgracht (art. 2,14°) vraagt de commissie om in het besluit de ligging aan te geven van het ouder boscompartiment en deze, samen met het microreliëf en de lage bakstenen muur, te documenteren op plan.

Antwoord

In de beschrijving van de erfgoedelementen en -kenmerken (1.3 in het inhoudelijk dossier, art. 2 in het ministerieel besluit) is toegevoegd dat de toegangsbrug en de kleine ronde traptoren reconstructies zijn naar oorspronkelijk model.

Het microreliëf, de lage bakstenen muur en het ouder boscompartiment worden niet aangeduid op het plan (bijlage 1) bij het beschermingsbesluit. Voor dit plan wordt immers het GRB gebruikt, waarop elementen zoals muurtjes, beplantingen en microreliëf niet staan weergegeven.

Het microreliëf staat weergegeven op figuur 16 van bijlage 5.3 bij het inhoudelijk dossier. Hierop is nu ook de plaats van de lage bakstenen muur en het ouder boscompartiment aangeduid.

5. Het lijkt de commissie van belang dat een toekomstig gebruik de beeldwaarde en leesbaarheid van het vijfhoekige wooneiland met ruïne en noordelijk georiënteerde toegang vrijwaart en versterkt. De bouwfysische toestand veronderstelt bovendien de nodige voorzieningen inzake een veilige toegankelijkheid. In dit licht vraagt de commissie te concretiseren op welke wijze een toekomstig gebruik en/of herbestemming de erfgoedwaarden dient te vrijwaren, ondersteunen en versterken. De commissie vraagt hierbij de nadruk te leggen op veilige ontsluiting.

Antwoord

In art. 3 van het beschermingsbesluit is een beheersdoelstelling over veilige toegankelijkheid van het monument toegevoegd.

De vraag voor een concrete formulering van hoe een toekomstig gebruik en/of herbestemming de erfgoedwaarden moet vrijwaren, ondersteunen en versterken, wordt niet gevolgd. De beheersdoelstellingen van een beschermingsbesluit schetsen het kader waarbinnen concrete beheersdaden kunnen worden gesteld. Concrete acties met betrekking tot gebruik en herbestemming worden daar niet geformuleerd. In de beheersdoelstellingen worden wel concrete aanbevelingen gedaan over het bouwfysische aspect, zoals de consolidatie van de kasteelruïne en het voorkomen van verdere degradatie van sterk aangetaste delen van de site.

6. Beheersdoelstelling 5 zet in op de specifieke beheersproblematiek van de aangetaste muurresten opgegraven in de noordwestelijke hoek van het binnenplein. De commissie wijst erop dat ook het oorspronkelijke en gerestaureerde metselwerk van de ruïneuze zuid- en westvleugel en de keermuur rond het wooneiland aan samenhang verloren heeft. De commissie suggereert dan ook bijkomende maatregelen op te nemen inzake de consolidatie en herstel van dit metselwerk.

Antwoord

Consolidatie van de kasteelruïne in haar geheel wordt al gedekt in de eerste beheersdoelstelling van art. 3 van het beschermingsbesluit. Beheersdoelstelling 6 is uitgebreid met een vermelding van de gedegradeerde keermuur van het wooneiland.

7. Artikel 5 van het ministerieel besluit somt de toelatingsplichtige handelingen op. Het is volgens de commissie een goede zaak dat daarbij ook rekening wordt gehouden met handelingen die een impact kunnen hebben op de archeologische waarde van de site. Gelet op deze archeologische context lijkt het gebruikelijke oppervlaktecriterium van 30 m² voor toelatingsplichtige verhardingen (art. 6.2.4, 5^e OE-besluit) evenwel ruim bemeten. De commissie vraagt aldus te onderzoeken of onder art. 5,7^e elke aanleg of wijziging van verharding toelatingsplichtig kan worden gemaakt.

Antwoord

Art. 5.7e wordt niet uitgebreid tot elke aanleg of wijziging van verharding, ongeacht de oppervlakte van de ingreep. Deze toelatingsplichtige handeling is overgenomen uit het

onroerenderfgoedbesluit en wordt in het beschermingsbesluit niet strenger gemaakt. Aan de bezorgdheid van de VCOE wordt al tegemoet gekomen door andere toelatingsplichtige handelingen, met name de artikels 5.2, 5.7.a, 5.7.c en 5.7.h.

Conclusie: het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden als volgt aangepast:

- In het inhoudelijk dossier is de afbakening van de bescherming bijkomend gemotiveerd.
- In het inhoudelijk dossier is de schrapping van de esthetische en de artistieke waarde uit de erfgoedwaarden van de bescherming gemotiveerd.
- In het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit is de verdere evolutie van het kasteel na 1799 toegevoegd aan de omschrijving van de historische waarde.
- In de beschrijving van de erfgoedelementen en -kenmerken in het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit is toegevoegd dat de toegangsbrug en de kleine ronde traptoren reconstructies zijn naar oorspronkelijk model.
- Op figuur 16 van bijlage 5.3 bij het inhoudelijk dossier is de plaats van de lage bakstenen muur en het ouder boscompartiment aangeduid.
- In art. 3 van het beschermingsbesluit is een beheersdoelstelling over veilige toegankelijkheid van het monument toegevoegd.
- Beheersdoelstelling 6 in art. 3 van het beschermingsbesluit is uitgebreid met een vermelding van de gedegradeerde keermuur van het wooneiland.

1.4. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige bescherming

De uitgebrachte adviezen hebben invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden als volgt aangepast:

- In het inhoudelijk dossier is de afbakening van de bescherming bijkomend gemotiveerd.
- In het inhoudelijk dossier is de schrapping van de esthetische en de artistieke waarde uit de erfgoedwaarden van de bescherming gemotiveerd.
- In het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit is de verdere evolutie van het kasteel na 1799 toegevoegd aan de omschrijving van de historische waarde.
- In de beschrijving van de erfgoedelementen en -kenmerken in het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit is toegevoegd dat de toegangsbrug en de kleine ronde traptoren reconstructies zijn naar oorspronkelijk model.
- Op figuur 16 van bijlage 5.3 bij het inhoudelijk dossier is de plaats van de lage bakstenen muur en het ouder boscompartiment aangeduid.
- In art. 3 van het beschermingsbesluit is een beheersdoelstelling over veilige toegankelijkheid van het monument toegevoegd.
- Beheersdoelstelling 6 in art. 3 van het beschermingsbesluit is uitgebreid met een vermelding van de gedegradeerde keermuur van het wooneiland.